

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ЗАВДАННЯ

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

Харків
2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ЗАВДАННЯ

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

для студентів денної форми навчання

Харків
2017

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії (протокол № 12 від 15.12.20017 р.).

У к л а д а ч і: М. В. Шульга,
І. В. Ігнатенко,
Д. В. Санніков,
В. І. Гордєєв,
Л. В. Лейба,
Т. В. Лісова,
О. С. Лисанець,
С. В. Хомінець,
С. В. Шарапова,
Н. О. Мельник

Завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Земельне право України» для студентів денної форми навчання / уклад.: М. В. Шульга, І. В. Ігнатенко, Д. В. Санніков та ін. – Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. – 66 с.

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017

ВСТУП

«Земельне право України» – одна з найактуальніших в умовах сьогодення фундаментальна професійно-орієнтована навчальна дисципліна, вивчення якої є важливою складовою правової освіти студентів вищих освітніх закладів. Особливого значення вона набуває у період реформування земельних правовідносин в Україні та суттєвого оновлення правового підґрунтя їх регламентації. Вивчення земельного права сприяє становленню сучасного правника як фахівця, який може забезпечити режим законності сталого розвитку земельних прав та інтересів відповідних суб'єктів.

Завданням курсу є: опанування студентами необхідних теоретичних положень; засвоєння змісту земельно-правових категорій; сутності земельно-правових інститутів; набуття навичок розкриття змісту норм земельного права, роз'яснень вищих судових інстанцій України та рішень Конституційного Суду України, їх тлумачення та правильного застосування у вирішенні конкретних справ, досвіду науково-дослідної роботи у галузі земельного права; закріплення вмінь самостійного опрацювання нормативно-правових актів, земельно-правової наукової літератури, матеріалів судової практики.

Програма навчальної дисципліни «Земельне право України» включає основні питання про предмет, метод і систему земельного права, його принципи, джерела, об'єкти та суб'єкти, правові основи управління використанням, відтворенням та охороною земель, земельні права та обов'язки громадян, загальні засади права власності та користування землею, набуття та реалізації прав на землю, земельні спори, відповідальність за порушення земельного законодавства, особливості правового регулювання економічного механізму раціонального використання та охорони різних категорій земель.

При вивченні земельного права України використовуються такі види навчальної роботи, як лекції, практичні заняття, колоквиуми, консультації, індивідуальні навчально-дослідні завдання, самостійна робота студентів.

Практичні заняття є дієвою формою навчання, що дозволяє активно розвивати навички юридичного мислення, свідомого оперування правовими нормами і категоріями, здатність правильно оцінювати колізійні ситуації з реальних судових справ тощо. Саме на цих заняттях вибудовується фундамент для ефективного застосування набутих знань і вмінь у майбутній професійній діяльності правника. Для поглибленого осмислення найважливіших теоретичних тем передбачено колоквиум.

При підготовці до занять студенти самостійно мають вивчити відповідні розділи підручників і рекомендовану літературу, засвоїти необхідні нормативні акти, ознайомитися з постановами Пленуму Верховного Суду України та Вищого господарського Суду України, доопрацювати конспект лекцій.

Запорукою успішного вирішення практичного завдання стане уважне вивчення його умов та юридичний аналіз наведених обставин. Це дозволить дати правильні відповіді на всі теоретичні й практичні запитання, які слід викласти письмово у вигляді розгорнутих, обґрунтованих і мотивованих рішень з посиланням на відповідні норми законодавства.

На практичних заняттях перевіряється ступінь засвоєння студентами основних питань теорії земельного права, законодавства та практики його застосування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Земельне право України” студенти повинні:

– **знати** стан основних проблем науки земельного права; сутність земельно-правових категорій; поняття, зміст та значення земельних правовідносин; особливості набуття й реалізації права власності та користування земельними ділянками, регулювання плати за землю; гарантії реалізації та захисту земельних прав суб’єктів; специфіку правового регулювання використання окремих категорій земель; правовий режим особливо охоронюваних територій;

– **вільно орієнтуватися** у системі земельного права України та судовій практиці застосування земельного

законодавства при розгляді цивільних та кримінальних справ;

– **ознайомитися** з практикою застосування земельних нормативно-правових актів судами України, перспективними та основними напрямками розвитку та кодифікації земельного законодавства;

– **уміти** правильно тлумачити та застосовувати положення нормативно-правових актів, визначаючи при цьому види правовідносин; використовувати дані науки земельного права для вирішення професійних завдань; здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації земельних відносин; при виконанні професійних завдань визначати правовий статус органів у сфері управління використанням, відтворенням та охороною земель та правові наслідки рішень, які вони приймають; у межах економіко-правового механізму землекористування та охорони земель вживати економічних заходів раціонального землекористування та передбачені законодавством механізми правового регулювання використання, охорони та відтворення земельних ресурсів; аргументувати власну точку зору та прийняття рішення за конкретним завданням.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖЕНО

*вченою радою Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 3 від 11.09.2017 р.)*

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Поняття і предмет земельного права. Методи регулювання земельних відносин. Принципи земельного права. Система земельного права. Співвідношення земельного права із суміжними галузями правової системи України та його місце у вітчизняній системі права. Розвиток науки земельного права. Правове забезпечення сучасної земельної реформи.

Поняття земельних правовідносин. Види земельних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.

Поняття, особливості і класифікація джерел земельного права. Конституція України – системоутворююче джерело земельного права. Закони як джерела земельного права України. Підзаконні акти як джерела земельного права. Судові рішення та рішення Конституційного Суду України в системі джерел земельного права. Міжнародно-правові акти як джерела земельного права. Адаптація національного земельного законодавства до права Європейського Союзу.

Загальна характеристика права власності на землю. Форми власності на землю. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю. Підстави та порядок виникнення права власності на землю. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Підстави та порядок припинення права власності на землю.

Поняття, основні риси та юридична природа приватизації земель. Суб'єкти, об'єкти та форми приватизації земель. Особливості приватизації земель сільськогосподарського призначення та інших

категорій земель. Юридичні гарантії здійснення приватизації земель.

Загальні засади права землекористування та його види. Суб'єкти, об'єкти та зміст права землекористування. Право на загальне, сумісне та відособлене користування землею. Набуття та припинення права землекористування. Права та обов'язки землекористувачів. Особливості права постійного землекористування. Право на оренду землі. Право на користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій). Право на сервітутне користування чужою земельною ділянкою. Захист прав землекористувачів.

Юридична природа обігу земельних ділянок. Інституційно-функціональне забезпечення переходу прав на земельні ділянки. Правочини із земельними ділянками. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах. Відчуження (викуп) земельних ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності.

Поняття та класифікація обмежень прав на землю. Обмеження прав на землю, які випливають із права добросусідства. Земельні сервітути як форма обтяження і обмеження прав на землю.

Поняття гарантій земельних прав та їх види. Форми та способи захисту земель прав. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: підстави та порядок. Вирішення земельних спорів у системі гарантій захисту земельних прав.

Поняття, зміст та суб'єкти управління у галузі використання, охорони та відтворення земель. Система і функції управління у галузі використання та охорони земель. Система і повноваження органів управління у галузі використання та охорони земель. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних одиниць. Планування використання земель. Землеустрій. Контроль за використанням та охороною земель. Моніторинг земель. Державний земельний кадастр. Державна реєстрація земельних прав.

Поняття, ознаки, принципи та складові економіко-правового механізму використання та охорони земель. Правове регулювання плати за землю. Економічне стимулювання використання та охорони земель.

Поняття і зміст правової охорони земель. Суб'єкти і об'єкти правової охорони земель. Нормування і стандартизація у галузі охорони земель. Рекультивація земель. Консервація земель. Особливості правової охорони ґрунтів.

Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу. Фермерське землевикористання. Землевикористання сільськогосподарських кооперативів. Інші суб'єкти сільськогосподарського землевикористання. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Особливості правової охорони земель сільськогосподарського призначення.

Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб. Використання земель громадянами в населених пунктах. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів.

Поняття, склад та використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення та їх використання. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, використання.

Визначення, склад та використання земель історико-культурного призначення.

Загальна характеристика земель водного фонду. Правові форми використання земель водного фонду. Обмеження права користування землями водного фонду.

Поняття, склад та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення. Особливості використання земель лісогосподарського призначення.

Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

2. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Земельне право в правовій системі України (колоквіум)

Питання для обговорення

1. Поняття і предмет земельного права.
2. Методи регулювання земельних відносин.
3. Принципи земельного права.
4. Система земельного права.
5. Співвідношення земельного права з суміжними галузями права та його місце у вітчизняній системі права.
6. Розвиток науки земельного права.
7. Правове забезпечення сучасної земельної реформи.

Тема 2. Земельні правовідносини

Питання для обговорення

1. Поняття та види земельних правовідносин.
2. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.

1. У 2015 р. за рішенням сесії селищної ради у приватну власність П. передано земельну ділянку площею 0,17 га для обслуговування жилого будинку і господарських споруд та ведення особистого підсобного господарства. 2017 р. П. раптово помер, а його дружина Н. стала спадкоємицею. Звернувшись до селищної ради про видачу витягу з Державного реєстру прав на нерухоме майно та їх обтяжень, який мав підтвердити її право власності на земельну ділянку, одержала відмову, мотивовану тим, що такі питання не належать до компетенції селищної ради.

Визначте коло суспільних правовідносин.

Який порядок безоплатної приватизації земельних ділянок передбачено земельним законодавством? З якого моменту у громадянина виникає право власності на землю?

2. Міський мешканець Д. звернувся до сільської ради з заявою про надання йому в оренду земельної ділянки для сінокосіння та випасання худоби. При цьому голова сільської ради повідомив Д., що відповідно до Земельного кодексу України передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами проведення земельних торгів.

Визначте коло суспільних правовідносин.

Який порядок укладання договору оренди земельної ділянки із земель державної або комунальної власності ?

Яка процедура проведення земельних торгів?

3. Міська рада прийняла рішення про викуп земельної ділянки, що належить К. на праві власності, під майданчик відпочинку, про що власник був письмово попереджений за один рік. При цьому встановлено вартість земельної ділянки та укладено відповідний договір. Проте після викупу земельної ділянки міська рада надала її у користування Т.

Визначте коло правовідносин.

Який порядок відчуження земельних ділянок?

Які гарантії має власник земельної ділянки при її викупі для суспільних потреб?

Т е м а 3. Джерела земельного права

Питання для обговорення

1. Поняття, особливості і класифікація джерел земельного права.

2. Конституція України – системоутворююче джерело земельного права.

3. Закони як джерела земельного права України.

4. Підзаконні акти як джерела земельного права.

5. Судові рішення та рішення Конституційного Суду України в системі джерел земельного права.

6. Міжнародно-правові акти як джерела земельного права.

7. Адаптація національного земельного законодавства до права Європейського Союзу.

4. Сільська рада на підставі статті 92 та пункту 6 розділу X “Перехідні положення” Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 року прийняла рішення про переоформлення права постійного користування земельними ділянками на право їх власності чи оренди.

Вважаючи рішення сільської ради незаконним, К. звернувся з позовом до суду.

Як вирішити цю справу?

Складіть проект позову від К.

Складіть проект рішення суду по справі.

5. Іноземний громадянин звернувся до облдержадміністрації з заявою про надання йому у м. Ужгород в оренду земельної ділянки під забудову. Держадміністрація відмовила йому, посилаючись на те, що надання земельних ділянок в оренду в межах міста є компетенцією органів місцевого самоврядування.

Зазначте, які питання необхідно вирішити іноземному громадянину для того, щоб отримати в оренду земельну ділянку під забудову.

Визначте коло нормативних актів, які регулюють ці питання. Який порядок отримання земельних ділянок на умовах оренди під забудову?

6. Сільськогосподарське підприємство та приватний підприємець С. уклали договір оренди земельної ділянки загальною площею 2 га, придатної для сільськогосподарського використання. За умовами договору орендодавець (підприємство) зобов’язаний передати в установлений строк земельну ділянку в користування орендарю.

За місяць після установленого в договорі строку в користування орендарю передано тільки 1,5 га землі. До того ж

ця земельна ділянка була повністю засмічена, що унеможливило її використання за цільовим призначенням.

С. звернувся до суду з позовом про розірвання договору оренди.

З якого часу договір оренди вважається укладеним?

Визначте коло обов'язків землевласників та землекористувачів за договором.

Т е м а 4. Право власності на землю

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика права власності на землю.
2. Форми власності на землю.
3. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю.
4. Підстави та порядок виникнення права власності на землю.
5. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
6. Підстави та порядок припинення права власності на землю.

7. У серпні 2004 р. Л. та П. разом із Т. купили у Ю. садибу – по 1/3 частині житлового триквартирного будинку й належі до нього надвірні будівлі й споруди. Будинок розташований на земельній ділянці площею 0,03 га.

У березні 2005 р., тобто після продажу будинку, Ю. оформив державні акти про право власності на земельні ділянки під будинком площею 0,0131 га та надвірними будівлями 0,126 га. До того земельна ділянка під будинком перебувала у комунальній власності.

У квітні 2005 р. вказані земельні ділянки загальною площею 0,257 га Ю. продав одному з покупців – Т., який у грудні 2005 р. отримав на них державний акт. Пізніше за його заявою рішенням міської ради від 27 вересня 2007 р. цільове призначення вказаної земельної ділянки для розміщення

нежитлових будівель було змінено, а в лютому 2008 р. Т. одержав новий державний акт.

Як вважають Л. і П., державні акти, видані на ім'я Ю., договори купівлі-продажу земельних ділянок, укладених між Ю. і Т., рішення міської ради про зміну цільового призначення підлягають визнанню недійсними, оскільки у зв'язку із купівлею ними у спільну часткову власність садиби до них відповідно до закону і перейшло право користування земельною ділянкою під будинком та прибудинковою територією. Втім, Ю., незважаючи на заперечення Л. і П., передав право власності на земельну ділянку, де був розташований будинок, іншій особі. Ця особа, як новий власник земельної ділянки, встановила для Л. і П. орендну плату за користування земельною ділянкою. Л. і П. звернулися до суду.

Як вирішити цю справу?

8. Приватна фірма «Корд» за біржовою угодою з Українською універсальною біржею 2006 р. придбала для розміщення нежитлової нерухомості земельну ділянку, розташовану на території населеного пункту. З незалежних від фірми причин державний акт на право власності отриманий лише у 2010 р.

Через зміни профілю діяльності фірми її правління у липні 2011 р. прийняло рішення зазначену земельну ділянку продати. Фірма «Корд» розмістила оголошення про продаж земельної ділянки у друкованих засобах масової інформації, завдяки чому й знайшовся покупець – громадянин Казахстану, який одразу ж вніс завдаток у розмірі 0,25 відсотків від оголошеної продавцем вартості земельної ділянки.

Але при нотаріальному оформленні договору купівлі-продажу земельної ділянки нотаріус відмовився реєструвати угоду, мотивуючи це тим, що право власності виникло у продавця у 2010 р., а правовстановлюючим документом є біржова угода, однак у 2010 р. купівлю-продаж земельних ділянок біржі оформлювати не могли.

Громадянин Казахстану звернувся до суду за визнанням права власності на $\frac{1}{4}$ частину земельної ділянки – відповідно до

того, що саме чверть вартості він сплатив продавцю. У свою чергу фірма «Корд» звернулася із позовом до суду, оскаржуючи дії нотаріуса.

Як вирішити цю справу?

9. Громадянин Росії після смерті матері, громадянки України, отримав у спадщину земельну ділянку сільськогосподарського призначення. Протягом тривалого часу, а саме більше року, він тяжко хворів і знаходився за постійним місцем проживання. Незважаючи на відсутність спадкоємця, земельна ділянка була примусово відчужена за рішенням суду і передана у власність іншій особі. Громадянин Росії звернувся до суду із позовною заявою про порушення своїх прав та отримання компенсації від продажу земельної ділянки.

Як вирішити цю справу?

10. Т., який перебував у шлюбі, рішенням сільської ради 1982 р. надано земельну ділянку розміром 0,12 га для будівництва та обслуговування житлового будинку. Будинок побудовано та введено в експлуатацію 1987 р., а згодом, у 1996 р., оформлено право власності. При цьому земельна ділянка перебувала у постійному користуванні.

2007 р. подружжя вирішило приватизувати земельну ділянку. До органів місцевого самоврядування із відповідною заявою звернувся Т., йому були надані необхідні дозволи та видано державний акт. Через деякий час Т. та його дружина склали заповіт подружжя, відповідно до якого все майно спадкує їхня єдина донька. У той же день Т. склав заповіт, згідно з яким спадкоємницею стає дочка.

У березні 2013 р. Т. помер. Донька, як спадкоємиця за заповітом, успадкувала земельну ділянку. При цьому житловий будинок та господарські споруди, що на цій ділянці розміщені, до складу спадкової маси не увійшли. Донька поставила матері вимогу звільнити земельну ділянку.

За захистом своїх прав мати звернулася до суду.

Як вирішити цю справу?

14. Фермерське господарство «Б» у 1994 р. отримало в постійне користування із земель державної власності земельну ділянку сільськогосподарських угідь площею 60 га. У встановленому законом порядку було виготовлено та отримано державний акт на право постійного користування на ім'я голови фермерського господарства О.

Члени фермерського господарства «Б» прийняли у 2006 р. рішення про розподіл земельного масиву між ними. З цією метою члени фермерського господарства звернулися до райдержадміністрації із відповідними зверненнями. Райдержадміністрація задовольнила звернення громадян та надала дозвіл на розробку технічної документації, яка була виготовлена. Виготовлено й держакти на право власності на земельні ділянки, при цьому документацію передано до органу, що вів Державний земельний кадастр. Проте з невідомих причин відповідні відомості до кадастру не внесли.

Голова фермерського господарства О. у 2014 р. помирає. Її спадкоємці продовжують використовувати земельну ділянку за цільовим призначенням для діяльності фермерського господарства. Але у 2015 р. до РДА звертається Л., яка просить передати їй безоплатно у власність земельну ділянку розміром 11 га. Райдержадміністрація передає Л. таку земельну ділянку із земель, що перебувають у користуванні фермерського господарства. Своє рішення голова РДА мотивував тим, що постійний користувач помер, а інші особи не мають права на постійне землекористування.

Як вирішити цю справу? Чиї права порушено? Які права порушено? Які засоби та способи захисту необхідно застосовувати у цій справі?

12. Подружжя М., у сумісній власності якого серед іншого майна перебувала й присадибна земельна ділянка разом із розташованим на ній житловим будинком, у 2005 р. уклало заповіт подружжя. Відповідно до нього спадкоємицею було визнано доньку подружжя. Державний акт на право власності на земельну ділянку видано на ім'я дружини, проте вона була

zareєстрована за іншою адресою. Перед смертю батько подарував доньці житловий будинок.

Після смерті батька донька звернулася до суду із позовом про усунення перешкод у здійсненні права власності на житловий будинок шляхом визнання за нею права власності на ½ частину земельної ділянки, мотивуючи це положеннями заповіту подружжя. Крім того, вона просила суд примусово виселити із будинку матір.

Як вирішити цю справу?

13. Власник присадибної земельної ділянки Д. побудував на відстані 0,7 м від межі із сусідньою ділянкою двоповерхову господарську будівлю. Поруч із нею Д. влаштував компостну яму та смітник для утилізації побутових відходів шляхом їх закопування, а в господарській будівлі облаштував майстерню із виготовлення промислових товарів.

На неодноразові заперечення користувача сусідньої присадибної ділянки проти будівництва та здійснення господарської діяльності у житловій зоні Д. не зважав, оскільки його сусід не є власником земельної ділянки.

Сусід звернувся до суду із позовом, у якому вимагав знести незаконно побудовану споруду, не введену в експлуатацію, заборонити здійснення господарської діяльності на присадибній ділянці, ліквідувати компостну яму та смітник, використання яких суперечить санітарним вимогам.

Чи підлягає позов задоволенню?

14. Присадибна земельна ділянка не використовувалася тривалий час. Власник сусідньої земельної ділянки, беручи до уваги її розташування і те, що вона була останньою на вулиці, тож проїзд був тільки до неї, збудував на цьому проїзді гараж.

За кілька років власник сусідньої земельної ділянки помер, не залишивши спадкоємців. Селищна рада не набувала прав на відумерлу спадщину на житловий будинок та присадибну земельну ділянку, оскільки не мала коштів для виготовлення відповідної технічної документації. Разом із тим з'явився власник іншої ділянки, проїзд до якої було

забудований через що подальше її використання унеможлиблювалося.

Для захисту своїх прав він звернувся до суду, де з'ясувалося, що майно не має власника.

Яким чином захистити порушені права власника земельної ділянки?

Т е м а 5. Правові форми приватизації земель

Питання для обговорення

1. Поняття, основні риси та юридична природа приватизації земель.
2. Суб'єкти, об'єкти та форми приватизації земель.
3. Особливості приватизації земель сільськогосподарського призначення та інших категорій земель.
4. Юридичні гарантії здійснення приватизації земель.

15. Фермерське господарство “Надія” на території с. Рогозянка придбало нежитлову будівлю, яку згодом ввело в експлуатацію як продовольчий магазин.

Голова фермерського господарства звернувся до селищної ради з клопотанням про передачу безкоштовно у приватну власність земельної ділянки площею 0,25 га для обслуговування магазину його дружині – як члену фермерського господарства в рахунок земельної частки (паю). Клопотання ґрунтувалося на підставі ст. 13 Закону України “Про фермерське господарство”. Селищна рада відмовила у задоволенні клопотання, посилаючись на те, що земельна ділянка розташована у самому центрі селища, а землі фермерського господарства – за межами населеного пункту.

Голова господарства звернувся до місцевого суду з відповідним позовом.

Дайте висновок по справі.

16. Міська рада прийняла рішення про відведення гаражно-будівельному кооперативу «Шлях» земельної ділянки

під будівництво в зеленій зоні міста. Кооператив розпочав вирубку дерев, будівництво під'їзних шляхів, завезення необхідних будівельних матеріалів.

Група громадян висунула вимоги щодо зупинення будівництва і скасування рішення ради про відведення земельної ділянки, посилались на те, що населення не було завчасно проінформовано про забудову, не враховано громадської думки, немає позитивного висновку екологічної експертизи.

До якого органу для вирішення спору мають звернутися громадяни? Як вирішити справу?

17. Н. вирішив зайнятися підприємницькою діяльністю – виготовленням метало-пластикових конструкцій. Для її здійснення йому необхідна була земельна ділянка, яку Н. бажав отримати безоплатно у власність. З цією метою підприємець звернувся до міськради, проте отримав відмову, мотивовану відсутністю на території міста вільних земель промисловості.

Отримавши консультацію у знайомого правознавця, Н. звернувся до райдержадміністрації із вимогою надати йому, як громадянину, земельну ділянку із державної власності, але й там йому було відмовлено з посиланням на те, що серед земель державної власності у межах населеного пункту відсутні землі промисловості.

Н. звернувся до суду з адміністративним позовом, у якому намагався оскаржити відповідні рішення міськради та райдержадміністрації. У судовому процесі представник міськради заявив, що вільних земель, стосовно яких прийнято рішення про передачу їх у власність, на цей момент немає.

Яке рішення прийме суд? Чи можливо змусити органи державної влади та місцевого самоврядування безоплатно передати у власність громадянину земельну ділянку?

18. В. придбав двокімнатну квартиру у двоквартирному одноповерховому будинку котеджного типу. Згодом він отримав дозвіл та прибудував до цієї квартири житлове приміщення, що складалося із кімнати та кухні. Дві житлові

кімнати та нежитлові приміщення, що були ним придбані, реконструйовано. Реконструкція була визнана відповідними органами та зареєстровано право власності за В.

Власник другої частини будинку, громадянин М., вирішив приватизувати земельну ділянку. З цією метою він звернувся до органів місцевого самоврядування. Після проходження необхідної процедури сусід отримав рішення місцевої ради, відповідно до якого обом власникам будинку, В. та М., у спільну сумісну власність передавалася земельна ділянка без виділення часток.

Згодом М. звернувся до суду із позовом про виділення частки кожного із власників. Судом прийнято рішення, відповідно до якого частка М. складає 16/25, а В. – 9/25. Підставою для такого рішення був первинний план розподілу житлового будинку (до реконструкції). Згідно з рішенням суду М. отримав державний акт, але при виділенні йому земельної ділянки в натурі на місцевості другий власник – В. був фактично позбавлений можливості користування земельною ділянкою, оскільки навіть ворота знаходилися на частині земельної ділянки, що належала М.

Вважаючи свої права порушеними, В. звернувся до суду. Під час судового розгляду з'ясовано, що В. не давав згоди на приватизацію земельної ділянки.

Як вирішити справу? Які умови та порядок приватизації земельної ділянки, на якій розташований будинок, що перебуває у власності кількох суб'єктів?

Т е м а 6. Право землекористування

Питання для обговорення

1. Загальні засади права землекористування та його види.
2. Суб'єкти, об'єкти та зміст права землекористування.
3. Право на загальне, сумісне та відособлене користування землею.

4. Набуття та припинення права землекористування.
5. Права та обов'язки землекористувачів.
6. Особливості права постійного землекористування.
7. Право на оренду землі.
8. Речові права на землю:
  - а) користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій);
  - б) сервітутне користування чужою земельною ділянкою.
9. Захист прав землекористувачів.

19. Фермер К. використовував на праві власності земельну ділянку площею 30 га. Навесні він звернувся до райдержадміністрації із заявою про надання йому в оренду ще 20 га з метою організації літніх відгінних пасовищ.

Глава райдержадміністрації, розглянувши заяву, своїм розпорядженням відмовив фермеру в наданні додаткової земельної ділянки, мотивуючи це відсутністю вільних земель запасу.

Фермер К. оскаржив розпорядження до господарського суду.

Чи підлягає скарга задоволенню?

20. Міським жителям 2000 р. були надані в оренду строком до 2020 р. земельні ділянки площею по 0,03 га для індивідуального городництва. У 2017 р. громадяни звернулися до сільської ради про передачу їм у приватну власність вказаних земельних ділянок, посилаючись на Закон “Про оренду землі”, за яким орендарі мають переважне право на отримання орендованої земельної ділянки у власність.

Як вирішити цю справу?

21. Проживаючи в селі, К. отримав у приватну власність у встановленому порядку земельну ділянку (2 га) для ведення особистого селянського господарства. Після виходу на пенсію більшу частину року він проживав в обласному центрі у своїх дітей. У зв'язку з цим він із сусідом Я. уклав договір оренди на 5

років на використання своєї земельної ділянки. Згідно з договором орендар зобов'язувався сплачувати податок за земельну ділянку, охороняти у зимовий період житловий будинок та передавати щорічно 50% врожаю овочевих культур, зібраного з орендованої ділянки. Через два роки К. достроково розірвав договір, вважаючи, що Я. несумлінно виконує його умови.

Орендар звернувся з позовом до суду про визнання незаконним одностороннє припинення договору оренди.

Як вирішити цю справу?

22. Підприємець після закінчення договору оренди земельної ділянки звернувся із заявою в міську раду за його подовженням, у чому рада йому відмовила, пославшись на те, що згідно з чинним земельним законодавством надання земельних ділянок в оренду повинно здійснюватися на земельному аукціоні. Термін та умови аукціону міська рада не змогла визначити. Підприємець, вважаючи дії ради неправомірними, звернувся зі скаргою до прокурора міста.

Проаналізуйте дії ради та підприємця згідно із земельним законодавством.

23. Міська рада надала у постійне користування релігійній організації земельну ділянку для будівництва культової споруди – православного храму. Рішення про надання земельної ділянки містили всі передбачені законом вимоги щодо забудови земельної ділянки громадської забудови.

Проте релігійною організацією розробку проектної документації для зведення будівлі так і не було замовлено. Побудувавши будівлю, вона не ввела її в експлуатацію, як того вимагає закон. Право власності на будівлю не було зареєстровано. Крім того, не отримавши дозволу, релігійна організація побудувала на земельній ділянці ще одну споруду – семінарію.

Чи порушені в даному разі права територіальної громади та органів місцевого самоврядування? Яким чином має здійснюватися захист порушених прав?

24. Фермерське господарство уклало із А., який був власником земельної ділянки сільськогосподарського призначення, договір оренди цієї ділянки на 49 років, виплативши при цьому повну суму орендної плати за весь строк дії договору. Через сім років А. звернувся до суду із позовом про розірвання договору оренди. Свої вимоги він мотивував тим, що розмір орендної плати визначається із урахуванням оціночної вартості земельної ділянки, яка на момент укладення договору була нижчою, ніж зараз. З огляду на це й орендна плата підлягає перерахуванню у бік збільшення. Крім того, позивач зазначав, що, беручи до уваги оціночну вартість земельної ділянки та встановлений законодавством розмір мінімальної орендної плати, сума, яку він отримав, має бути зарахована як оплата тільки за шість років користування ділянкою. На його думку, вже рік він орендну плату не отримує.

Яке рішення має прийняти суд?

25. Б. успадкував від Г. житловий будинок разом із присадибною земельною ділянкою. При цьому будинок перебував у власності спадкодавця Г., а земельна ділянка – у його (Г.) постійному користуванні. Отримавши у нотаріуса відповідні документи на спадщину, Б. звернувся до реєстраційної служби для реєстрації права власності на майно. Проте у реєстрації права постійного користування земельною ділянкою йому було відмовлено на підставі того, що відповідно до Земельного кодексу він не входить до кола суб'єктів права постійного землекористування.

Вважаючи свої права порушеними та мотивуючи це тим, що до спадкоємця переходять усі права спадкодавця, Б. звернувся до суду з позовом про визнання за ним права постійного користування присадибною земельною ділянкою. Проте суд у задоволенні його вимог відмовив, посилаючись на п.6 Перехідних положень Земельного кодексу. Громадянин звернувся до апеляційного суду.

Як вирішити цю справу?

Тема 7. Правове регулювання обігу земельних ділянок

Питання для обговорення

1. Юридична природа обігу земельних ділянок.
2. Інституційно-функціональне забезпечення переходу прав на земельні ділянки.
3. Правочини із земельними ділянками.
4. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах.
5. Відчуження (викуп) земельних ділянок для суспільних потреб.
6. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності.

26. Готельний комплекс “Світанок” на підставі відповідного договору орендував земельну ділянку комунальної власності площею 1,5 га громадської забудови для обслуговування та експлуатації споруд комплексу.

У лютому 2017 р. “Світанок” звернувся до міської ради з проханням прямого продажу земельної ділянки, що орендувалася, у приватну власність.

Управління Держгеокадастру міської ради відмовило йому в цьому клопотанні, мотивуючи тим, що, по-перше, земельна ділянка знаходиться в історико-архітектурній частині міста; по-друге – деякі споруди комплексу не використовуються юридичною особою, а передані в оренду іншим суб’єктам. У зв’язку із цим юридичній особі запропоновано викуп лише 0,5 га на підставі розсуду міськвиконкому.

Дайте аналіз правових позицій обох сторін.

2. Приватна фірма “Скіф” за договором купівлі-продажу придбала чотириквартирний житловий будинок, що знаходився в комунальній власності. Після відселення його мешканців фірма здійснила капітальний ремонт будівлі й зареєструвала в БТІ своє право власності на нього як на житловий будинок. У подальшому

фірма звернулася до міської ради з проханням надати їй безоплатно у приватну власність присадибну ділянку біля будинку. Міська рада відмовила у такому клопотанні, бо присадибне землекористування стосується лише фізичних, а не юридичних осіб.

Фірма звернулася з позовом до господарського суду, який зобов'язав міську раду надати безоплатно у приватну власність ділянку як присадибну на підставі того, що засновником фірми є одноосібний громадянин України, який має статус фізичної особи.

Дайте правові пропозиції щодо врегулювання спору.

28. Ч. проживав із батьком у житловому будинку, який разом із присадибною територією (під будинком – 0,10 га, під господарськими спорудами та двором – 0,2 га, присадибна ділянка з садом та городом – 0,3 га) рішенням загальних зборів колгоспу в 1951 р. був наданий батьку як колгоспний двір.

Після смерті батька Ч. продовжував проживати у будинку та користуватися землею. Документи щодо права власності на земельну ділянку Ч. не оформлював, мотивуючи це тим, що батько заповідав користування земельною ділянкою йому.

У 2016 р. Ч. вирішив продати садибу. Взявши з покупця повну передоплату, він домовився з ним про те, що через шість місяців, тобто у лютому 2017 р. він реєструє його в будинку, а сам з реєстрації знімається, при цьому покупцеві переходить право користування земельною ділянкою і будинком. Угода між ними була оформлена у простій письмовій формі.

За ці шість місяців Ч. приватизував будинок, земельну ділянку під ним, а також земельну ділянку для обслуговування житлового будинку та земельну ділянку для особистого селянського господарства.

Земельну ділянку з будинком Ч. продав за договором купівлі-продажу покупцеві В. (з умовою вселення останнього в будинок у лютому 2017 р.). Земельна ділянка для обслуговування будинку стала предметом застави у банку, де Ч. свого часу отримав кредит, за який ще не розрахувався, через

що банк звернув стягнення на земельну ділянку. Земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства Ч. надав у оренду своєму сусідові на 50 років.

Наприкінці січня 2016 р. Ч. помер. Між покупцем, банком та орендарем виник спір щодо власності та користування земельними ділянками.

Як вирішити цю справу?

Тема 8. Обмеження та обтяження прав на землю

Питання для обговорення

1. Поняття та класифікація обмежень прав на землю.
2. Обмеження прав на землю, які впливають із права добросусідства.
3. Земельні сервітути як форма обтяження і обмеження прав на землю.

29. Рішенням обласної ради на території одного з районів області створено регіональний ландшафтний парк (далі – РЛП). Межі цього парку накладалися на землі садівницького товариства (далі – СТ).

Голова СТ уклав договір про співпрацю, відповідно до якого товариство взяло на себе зобов'язання заборонити будівництво та експлуатацію будівель і споруд на земельних ділянках, що опинилися на території РЛП, а також здійснювати контроль за виконанням членами СТ цього договору.

Рішенням правління СТ постановлено, що члени товариства, які порушують ці вимоги, мають звільнити належні їм на праві власності та користування земельні ділянки від будівель і споруд.

Дайте правову оцінку діям СТ та РЛП. Чи можливо вважати умови такого договору обмеженнями та обтяженнями прав на землю?

30. Л. звернувся до суду з позовом про усунення перешкод у реалізації права користування земельною присадибною земельною ділянкою. Такими перешкодами він вважав дії свого сусіда Г., свійська птиця якого, постійно перебираючись через огорожу, псувала насадження овочевих культур й забруднювала земельну ділянку. Крім того, сусід щоранку виводив через земельну ділянку Л. велику рогату худобу на випасання.

Сусід заперечував проти позову, мотивуючи свою позицію тим, що відповідно до земельного законодавства він має можливість випасати птицю та прогоняти худобу й по сусідній земельній ділянці. При цьому Г. пред'явив зустрічний позов, у якому просив відшкодувати йому вартість 12 птиць, що загинули після того, як Л. провів обробку своєї земельної ділянки гербіцидами, хоча права на це не мав, оскільки присадибна земельна ділянка не відноситься до земель сільськогосподарського призначення.

Як вирішити цю справу?

31. Указом Президента України на території частин двох районів створено національний природний парк (далі – НПП). До його складу входять і землі комунальної власності села П., з сільрадою якого на сесії узгоджено створення такого парку.

Адміністрація НПП заборонила власникам земельних ділянок, які увійшли до його складу, здійснювати будь-яку господарську діяльність на належних їм ділянках. Із цією метою встановлено перешкоди на господарських шляхах, блокується сільськогосподарська техніка, вживаються інші заходи.

За невикористання власниками земельних ділянок за їх цільовим призначенням інспектором охорони земель складені відповідні протоколи.

Власники земельних ділянок звернулися до суду з позовом про визнання неправомірними дій адміністрації НПП та про визнання незаконними дій уповноважених осіб з приводу складання протоколів.

Як вирішити цю справу?

Тема 9. Юридичні гарантії земельних прав

Питання для обговорення

1. Поняття гарантій земельних прав та їх види.
2. Форми та способи захисту земель прав.
3. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам: підстави та порядок.
4. Вирішення земельних спорів у системі гарантій захисту земельних прав.

32. Обласне управління “Укрбургазпром” звернулося до Краснопільської районної державної адміністрації з клопотанням видати розпорядження, яке б забезпечувало працівникам управління безперешкодний доступ у будь-яку пору року до підземного магістрального трубопроводу, який проходить по розпайованих землях сільськогосподарського призначення району, для його експлуатації і обслуговування.

Адміністрація відмовилась видати таке розпорядження, посилаючись на те, що, по-перше, це особиста справа власників землі, в діяльність яких втручатися заборонено; по-друге, ці землі вже не належать до державної власності, а правовий режим їх використання службами “Укрбургазпрому” надійно забезпечується встановленим законодавством режимом охоронних зон трубопроводів.

Дайте правовий висновок.

33. До сільської ради звернулася Д. із заявою про надання в приватну власність присадибної земельної ділянки площею 0,25 га, яка раніше була у неї в користуванні. Сільська рада прийняла відповідне рішення про приватизацію земельної ділянки, а землевпорядні органи відвели на місцевості зазначену ділянку.

Після смерті Д. її син, як спадкоємець, звернувся до нотаріуса з проханням видати свідоцтво про спадщину на вказану земельну ділянку. Нотаріус відмовив у вчиненні такої

дії, вважаючи спадкодавця неналежним власником означеної земельної ділянки.

Проаналізуйте правомірність дій нотаріуса.

34. Власник земельної ділянки Б. звернувся до суду зі скаргою на дії власника сусідньої земельної ділянки В. Останній систематично спалював побутове сміття та листя на території своєї земельної ділянки, задимлюючи повітря та створюючи неприємні запахи на велику відстань. Б. неодноразово робив зауваження сусідові, але той навіть не намагався виправити ситуацію та припинити відповідні дії.

Які обов'язки власників та користувачів земельних ділянок, що впливають з правил добросусідства?

35. На загальних зборах садівницького кооперативу «Садівник» розглянуто питання щодо притягнення до відповідальності члена товариства Петрова, який не використовував свою ділянку, через що ділянка заросла травянистою рослинністю, яка негативно впливає на розвиток культурних рослин, призводить до поширення шкідників і хвороб, які розповсюджуються на сусідні ділянки. Петров заявив, що його ділянка використовується для відпочинку, крім того він є її власником, тож має право використовувати її на свій розсуд.

Чи передбачена відповідальність за дії Петрова? Дайте визначення поняття "екологічне правопорушення".

Тема 10. Публічно-правові засади управління у галузі земельних відносин

Питання для обговорення

1. Поняття, зміст та суб'єкти управління у галузі використання, охорони та відтворення земель.

2. Система і функції управління у галузі використання та охорони земель.

3. Система і повноваження органів управління у галузі використання та охорони земель.

4. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.

5. Планування використання земель.

6. Землеустрій.

7. Контроль за використанням та охороною земель.

8. Моніторинг земель.

9. Державний земельний кадастр.

10. Державна реєстрація земельних ділянок та прав.

36. К. отримав у власність земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства, яку з часом вирішив надати в оренду промислового цеху, уклавши з ним відповідну угоду. До того ж К. перестав сплачувати земельний податок, мотивуючи це тим, що земля, на його думку, була недостатньо родючою.

Інспектор з питань використання та охорони земель, визнавши дані обставини правопорушенням, склав протокол та направив звернення до податкової інспекції.

К. у свою чергу звернувся до суду з позовом про порушення його прав власника земельної ділянки.

Як вирішити цю справу? Визначте коло обов'язків власників земельних ділянок.

37. До сільської ради звернулася А. з клопотанням про передачу їй у власність земельної ділянки, якою вона безперервно користується протягом 15 років. Документів, які свідчили б про наявність прав на цю земельну ділянку, вона не має. Сільська рада відмовила їй у клопотанні, посилаючись на те, що земельна ділянка, якою А. користується, належить до городніх земель і не може передаватись у приватну власність.

Як вирішити цю справу? Який порядок набуття права на земельну ділянку за давністю користування.

38. Група депутатів місцевої ради під час сесійного засідання виступила із заявою про незаконність раніше

прийнятих рішень про погодження на передачу земельних ділянок комунальної власності в суборенду. Незважаючи на те, що земельні ділянки відповідно до закону передавалися в оренду на конкурсній основі, депутати вимагали їх передачі у суборенду також із проведенням конкурсу.

Рада таку заяву не задовольнила, тому група депутатів звернулася до суду із позовом про припинення договорів суборенди, вважаючи порушеним порядок надання земельних ділянок у суборенду.

Як повинна бути вирішена ця справа? Чи порушено порядок надання земельних ділянок у суборенду, якщо конкурс серед суборендарів міськрадою не проводився?

39. Прокуратура подала позов до суду про повернення із чужого незаконного користування самовільно зайнятої земельної ділянки комунальної власності. Заперечуючи позовні вимоги, відповідач посилався на те, що прокуратура не може діяти в інтересах територіальної громади, оскільки у штаті міської ради є юридичний відділ, який і має готувати позови та звертатися із ними до суду. Крім того, відповідач зазначав, що не здійснює самовільного зайняття земельної ділянки, а відкрито і за цільовим призначенням її використовує з метою подальшого отримання у власність на підставі давності користування.

Яке рішення має прийняти суд?

Тема 11. Економіко-правовий механізм у галузі використання, охорони та відтворення земель

Питання для обговорення

1. Поняття, ознаки, принципи та складові економіко-правового механізму використання та охорони земель.
2. Правове регулювання плати за землю.
3. Економічне стимулювання використання та охорони земель.

40. Виробнича діяльність фірми «Поліс», що займається вирощуванням поголів'я свиней на придбаних виробничих площах, здійснюється без застосування очисних споруд, що призводить до забруднення ґрунтів. Земельні ділянки, розташовані поряд із фірмою «Поліс», через діяльність фірми стали деградовані. Їх власники звернулися з позовом до суду щодо відшкодування завданої шкоди. У попередньому судовому засіданні відповідач не визнав позовних вимог позивача та наполягав на можливості компенсації з бюджетних коштів власникам землі внаслідок консервації деградованих та малопродуктивних земель.

Як вирішити цю справу? У яких випадках можлива компенсація власників землі та землекористувачів з бюджетних коштів.

41. Сільськогосподарське підприємство (далі – СП) звернулося до господарського суду зі скаргою на діяльність заводу «Агрохім», де застосовані нові технічні засоби, які справляють негативний вплив на екологічний стан і якість земельних ресурсів. У скарзі вказано, що внаслідок негативного впливу виробництва значно погіршився стан і родючість сільськогосподарських угідь. СП вимагає заборонити діяльність заводу «Агрохім». Представник заводу на звернення СП відповів, що завод додержується технологій виробництва та враховує всі екологічні вимоги. Директор заводу звернувся із заявою до державного казначейства щодо виділення коштів для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини.

Як вирішити цю справу? Чи підлягає заява директора заводу «Агрохім» задоволенню? У яких випадках виділяються кошти державного або місцевого бюджету для відновлення попереднього стану земель?

42. Власник земельного паю К. уклав з кооперативом «Надія» договір оренди земельної частки (паю) площею 5 га, строком на п'ять років. У договорі оренди передбачено, що розмір орендної плати за використання земельного паю складає 100 грн щомісяця. У зв'язку з тим, що стан земельної частки (паю) К.

потребує поліпшення, кооператив «Надія» взагалі відмовився сплачувати орендну плату. Власник земельної частки (паю) К. вважає, що кооператив «Надія» не виконує умови договору та звернувся з позовом до суду.

Як вирішити цю справу? Чи правомірні дії кооперативу «Надія»? Визначте, які категорії пільг закріплені в нормативних актах щодо використання сільськогосподарських земель на умовах оренди?

Т е м а 12. Правова охорона земель

Питання для обговорення

1. Поняття і зміст правової охорони земель.
2. Суб'єкти і об'єкти правової охорони земель.
3. Нормування і стандартизація у галузі охорони земель.
4. Рекультивация земель.
5. Консервація земель.
6. Особливості правової охорони ґрунтів.

43. На прохання відпочиваючих, що мають особистий автомобільний транспорт, адміністрація оздоровчого санаторію, розташованого на березі Азовського моря, дозволила спорудити автомобільну стоянку в межах прибережної смуги моря. Співробітники патрульної поліції на підставі виявлення порушення земельного законодавства зафіксували правопорушення та передали матеріали перевірки до прокуратури.

Вкажіть порядок та особливості використання земель оздоровчого призначення?

Як вирішити справу?

44. ТОВ «Світанок» за рішенням міської ради у приватну власність надано земельну ділянку лісогосподарського призначення площею 7 га для будівництва ферми по відгодівлі худоби. Отримавши земельну ділянку та змінивши

свої наміри, ТОВ «Світанок» розпочало будівництво промислового цеху. Голова районної ради зафіксував порушення земельного законодавства та передав матеріали перевірки до прокуратури.

Назвіть правові форми охорони земель. Визначте правомірність дій ТОВ «Світанок». Чи законне рішення міської ради?

45. Для відновлення ґрунтового покриву та продуктивності земель сільськогосподарське підприємство провадило зняття та нанесення родючого шару ґрунту на зазначені землі. При перевірці проведених робіт виявлено, що частина ґрунтової маси вивезена за кордон.

Вкажіть особливості правової охорони ґрунтів. Визначте порядок проведення рекультивациі земель. Чи законні дії сільськогосподарського підприємства?

46. Р. орендував земельну ділянку сільськогосподарського призначення із земель державної власності. До складу орендованої земельної ділянки входили рілля та лісосмуги. Р. провів вирубку частини лісосмуг. РДА, на території якої знаходилася земельна ділянка і яка надавала її в оренду, звернулася до суду із позовом про розірвання договору оренди та відшкодування втрат, завданих незаконним знищенням лісосмуги.

Р. проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що земельна ділянка ним орендована, отже, він має право на всі наявні на земельній ділянці об'єкти, в тому числі й на дерева у лісосмугах. До того ж дерева, що були ним знищені, заважали використанню земельної ділянки, оскільки займали значну частину посівних площ.

Яке рішення має прийняти суд?

47. У січні 2017 р. Харківська міська рада звернулася до господарського суду з позовною заявою до ФОП С., в якій просило суд зобов'язати відповідача повернути в натурі територіальній громаді міста Харкова безпідставно набуте

майно – земельну ділянку площею 0.15 га та стягнути з відповідача на користь позивача доходи, отримані від безпідставно набутого майна в розмірі 685 500 грн (ст. 1212 ЦК України). Власником земельної ділянки є територіальна громада, а відповідач безоплатно та самовільно користується нею з 2012 р.

Відповідач заперечував проти задоволення позову, аргументуючи тим, що на спірній земельній ділянці розташований об'єкт нерухомого майна, який належить йому на праві власності з 2012 року, а тому земельна ділянка не є безпідставно набутиим майном в розумінні приписів ст. 1212 ЦК України. Правовстановлюючих документів на земельну ділянку на час розгляду справи він не має. Між тим від укладення договору оренди земельної ділянки не ухиляється (проект землеустрою вже розроблений та затверджений радою). Право на оформлення спірної земельної ділянки передбачено ст. 120 ЗК України.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Підготуйте проект судового рішення. Назвіть особливості застосування земельного та цивільного законодавства при переході права власності на об'єкти нерухомого майна.

48. До обласної ради звернулося з клопотанням АТ “Славутич” про передачу йому в приватну власність земельного масиву із приміських земель сільськогосподарського призначення для здійснення комплексної індивідуальної забудови з усіма об'єктами соціальної інфраструктури і подальшим включенням забудованого масиву в межі міста.

Присадибні земельні ділянки площею 0,15 га, на яких будуть споруджені товариством індивідуальні житлові будинки, мають продаватися бажаним громадянам.

Визначте коло суспільних відносин. Як вирішити цю справу?

Тема 13. Відповідальність за порушення земельного законодавства

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.
2. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
3. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення.

49. С. на земельній ділянці, отриманій ним у власність для індивідуального житлового будівництва, вирішив влаштувати водозабірну свердловину для забезпечення водою і встановив вітроелектрогенератор. З метою благоустрою земельної ділянки він зрубав дерева, які росли на межі з сусідньою земельною ділянкою, не узгодивши вирубку з сусідом.

Чи має право С. здійснювати зазначені дії? У чому полягає зміст добросусідства? Які органи наділені повноваженнями вирішення земельних спорів щодо додержання громадянами правил добросусідства?

50. У 2000 р. між сільськогосподарським ТОВ «Гусарівське» та К. укладено договір оренди земельної частки (паю) на підставі сертифікату строком до 2020 р.

Разом із тим К. у 2015 р. отримав свідоцтво на право приватної власності на земельну ділянку, виділивши її в натурі для ведення сільськогосподарської діяльності.

Однак ТОВ «Гусарівське» восени 2014 р. засіяло на даній земельній ділянці озиму пшеницю, посилаючись на умови договору, відповідно до яких К. зобов'язаний протягом усього строку дії договору утримуватися від виділення земельної частки (паю) в натурі.

Який порядок передбачений законодавством щодо вирішення спорів, пов'язаних з орендою землі? До якого суду необхідно звернутися для вирішення даного спору?

51. При переведенні трикімнатної квартири на першому поверсі багатоквартирного житлового будинку із житлового фонду в нежитловий власник спорудив окремий вхід до приміщення з вулиці. З цією метою він звернувся до міської ради для отримання дозволу на це та затвердження технічної документації на ганок, що був частиною входу. Міська рада відмовила у наданні дозволу та затвердженні документації. Водночас вона зобов'язала власника нежитлового приміщення оформити земельну ділянку, де був розташований ганок, у оренду.

Вважаючи свої права порушеними, власник нежитлового приміщення звернувся до суду із позовом про виділення його частини земельної ділянки для обслуговування багатоквартирного житлового будинку із сумісної власності мешканців цього будинку.

Чи правомірні дії міськради? Яке рішення має прийняти суд?

52. Прокурор міста у листопаді 2017 р. звернувся до господарського суду з позовною заявою до ФОП Д. про стягнення збитків у розмірі 1952000 грн. На обґрунтування заявлених вимог прокурор посилався на положення статей 120, 126, 156, 206, 212 ЗК України та зазначав, що земельна ділянка загальною площею 0,42 га використовувалась відповідачем за відсутності документів на право користування вказаною земельною ділянкою на умовах оренди. Збитки завдані міській раді через неодержання доходів у зв'язку з тимчасовим невикористанням міськрадою земельної ділянки. Розмір збитків затверджений рішенням виконавчого комітету.

Представник відповідача пояснив, що суб'єкт господарювання вживав необхідних заходів до оформлення свого права на земельну ділянку в зв'язку з переходом до нього права власності на будівлі (ст. 120 ЗК): за період з 2014 р. по грудень 2016 р. отримав рішення міськради на купівлю земельної ділянки, розробив проект землеустрою, отримав акт погодження меж земельної ділянки, оформив кадастровий номер та документи щодо вартості земельної ділянки, а також сплачував земельний

податок. Проте в грудні 2016 р. зробив продаж нежитлових будівель, розташованих на земельній ділянці.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Підготуйте проект судового рішення. Назвіть особливості земельно-правових збитків.

Т е м а 14. Правове регулювання використання земель сільськогосподарського призначення

Питання для обговорення

1. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
2. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
3. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу.
4. Фермерське землевикористання.
5. Землевикористання сільськогосподарських кооперативів.
6. Інші суб'єкти сільськогосподарського землевикористання.
7. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.
8. Особливості правової охорони земель сільськогосподарського призначення.

53. Фермерське господарство згідно зі статтями 56, 59 Земельного кодексу України отримало у власність замкнену земельну ділянку лісогосподарського призначення площею 5 га, вкриту лісом, та природну водойму в 3 га. Незабаром голова господарства розпорядився огородити ділянку, зайняту лісом, та заборонив громадянам купатися й ловити рибу у водоймі, пояснивши це тим, що за цивільним законодавством він, як власник лісу і водойми, може на свій розсуд розпоряджатися належним йому майном.

Дайте аналіз дій фермера, керуючись Цивільним, Земельним, Водним та Лісовим законодавством України.

54. Згідно з рішенням облдержадміністрації у межах міста за рахунок орних земель сільськогосподарського призначення тютюновій фабриці під забудову було передано 30 га землі, яка використовувалася громадянами для індивідуального городництва. Вважаючи свої права порушеними, вони звернулися до суду про визнання рішення облдержадміністрації незаконними.

Визначте коло суспільних правовідносин. Як вирішити цю справу?

55. У зв'язку зі зміною межі міста міська рада прийняла рішення про зменшення розмірів присадибних земельних ділянок, що перебувають у приватній власності громадян, до 0,10 га. Група громадян звернулася до юридичної консультації за роз'ясненням щодо можливості визнання цього рішення незаконним.

Громадяни пояснили, що у свій час земельні ділянки їм були виділені сільськогосподарським підприємством, до складу якого вони входили.

У 1993 р. громадяни приватизували ці присадибні ділянки площею 0,25 га. На їх думку, зміна межі міста та включення до неї території села, в якому вони раніше проживали, не повинна змінювати режиму використання земель, встановленого генеральним планом села.

Як вирішити цю справу?

56. Н. звернувся до суду з позовом про розірвання договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення в односторонньому порядку до закінчення строку. Свої вимоги він мотивував тим, що орендар не дотримується правил сівозмін, здійснює використання земельної ділянки із підвищеним техногенним навантаженням, безпідставно вносить неконтрольовану кількість пестицидів, не вживає заходів для підтримання земельної ділянки у стані, придатному для її подальшого використання.

Суд, вважаючи ці підстави недостатніми, відмовив у задоволенні позовних вимог.

Чи правильне рішення суду?

57. Виконуючи рішення суду, ДВС вилучила у М. земельну ділянку, призначену для ведення фермерського господарства, та реалізувала її. Новий власник одразу взявся до її обробки та подальшого використання.

У свою чергу М. звернувся до суду з вимогою визнати дії ДВС незаконними й такими, що суперечать п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу, оскільки вважав вищезазначені дії ДВС відчуженням у нього земельної ділянки, яке заборонено здійснювати будь-яким шляхом. Також він просив повернути земельну ділянку із чужого незаконного користування.

Яке рішення має прийняти суд?

Т е м а 15. Правовий режим земель у межах населених пунктів

Питання для обговорення

1. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.
2. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови.
3. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб.
4. Використання земель громадянами в населених пунктах.
5. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів.

58. Приватний підприємець С. придбав житловий будинок на неприватизованій земельній ділянці. Згодом він оформив своє право власності на земельну ділянку як набувач права на будівлю з цільовим призначенням – присадибна земельна ділянка.

Через деякий час С. зніс будинок, як непридатний для проживання, після чого звернувся до селищної ради про зміну відповідно до ст. 20 Земельного кодексу України цільового

призначення присадибної земельної ділянки, надавши проект відведення земельної ділянки з розташуванням на ній двоповерхового швейного цеху. Проектна документація була погоджена з відповідними органами, передбаченими земельним законодавством. Однак селищна рада відмовила у заяві, мотивуючи це необхідністю збереження архітектурного вигляду кварталу індивідуальної житлової забудови, несумісністю існування такого об'єкта поряд із житловими будинками. У кінцевому результаті С. запропоновано здійснити будівництво нового житлового будинку згідно з цільовим призначенням ділянки або провести її відчуження.

Як вирішити справу?

59. Гаражно-будівельний кооператив “АХВ” (далі – ГБК “АХВ”) отримав у 1991 р. у постійне користування земельну ділянку для розміщення капітальних гаражних боксів та інфраструктури кооперативу. Деякі члени ГБК “АХВ” 2017 р. вирішили приватизувати земельні ділянки, на яких розташовані їх гаражні бокси. З цією метою вони звернулися до міської ради, надавши свідоцтва про право власності на нерухоме майно, які вони отримали раніше.

Проте міська рада відмовила їм у задоволенні відповідних заяв, посилаючись на містобудівну документацію, відповідно до якої ці землі не підлягають приватизації. Члени ГБК звернулися до суду з позовом про визнання за ними права власності на земельні ділянки як обов'язкової умови належної реалізації права власності на гаражні бокси. Міська рада заперечувала проти позову, зазначаючи, що жодних перешкод у реалізації громадянами права власності на гаражні бокси немає, а можливість відчуження земельних ділянок на підставі приватизації визначається виключно власником.

Як вирішити цю справу?

60. Мешканець м. Харкова П. звернувся із заявою до сільської ради про приватизацію земельної ділянки, яка перейшла йому у спадщину разом з половиною житлового будинку. Сільський голова відмовив у приватизації земельної

ділянки, пославшись на те, що П. та його брат ще не оформили юридично спадщину, а тому вся земельна ділянка передана в оренду брату згідно з поданою ним заявою.

Вважаючи себе законним спадкоємцем половини частини житлового будинку, що підтверджується відповідним свідоцтвом, виданим державною нотаріальною конторою, П. повторно звернувся із заявою до сільської ради.

Сільська рада винесла рішення про відмову в приватизації вказаної частини земельної ділянки, мотивуючи тим, що П. не проживає в селі, а брат не дав згоди на передачу частини земельної ділянки у приватну власність, бо, мешкаючи в цьому будинку, він фактично вступив в управління всім майном. П. звернувся до суду.

Чи підлягає скарга задоволенню?

61. Члени об'єднання власників багатоквартирного житлового будинку Б. і В. вирішили за власні кошти спорудити на прибудинковій території дитячий спортивний майданчик. Спорудження майданчика розпочалося після отримання дозволу на будівництво. Проте група інших членів об'єднання – власників автомобілів звернулася до голови об'єднання з вимогою зупинити будівництво через те, що в майбутньому це перешкоджатиме будівництву гостьових автостоянок.

Як вирішити справу?

62. Пенсіонер А. звернувся із заявою до сільської ради з проханням вжити заходів до сусіднього землевласника К., який на межі їх земельних ділянок посадив фруктові дерева, які перешкоджають проникненню сонячних променів та стримують ріст сільськогосподарських рослин на земельній ділянці, що перебуває у приватній власності пенсіонера.

Як вирішити спір?

63. П. отримав 1995 р. у межах села в постійне користування земельну ділянку для будівництва житлового будинку. Через відсутність коштів будинок він не звів, але земельну ділянку обробляв і сплачував земельний податок. У

2017 р. П. звернувся до сільської ради із заявою про приватизацію земельної ділянки, проте відповіді не отримав.

Як вирішити цю справу?

64. Голова житлово-будівельного кооперативу (далі – ЖБК) за рахунок коштів кооперативу вирішив придбати земельну ділянку площею 0,05 га для спорудження кіоску з продажу продуктів харчування членам кооперативу. На загальних зборах, де обговорювалося це питання, більшість членів кооперативу з рішенням голови погодилася. Інші заперечували, через те що згоду на укладення відповідної угоди щодо придбання земельної ділянки повинні надати всі члени кооперативу. Голова ЖБК звернувся за роз'ясненням до юридичної консультації.

Як вирішити цю справу?

Тема 16. Правове регулювання використання земель, що особливо охороняються: природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення

Питання для обговорення

1. Поняття, склад та використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
2. Землі оздоровчого призначення та їх використання.
3. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, використання.
4. Визначення, склад та використання земель історико-культурного призначення.

65. Директор санаторію “Обрій” своїм розпорядженням дозволив будівництво жилих будинків працівникам санаторію, які пропрацювали в санаторії більше 10 років. При проведенні перевірки дотримання земельного законодавства районною прокуратурою будівництво визнане незаконним. Директор

санаторію звернувся в юридичну консультацію з питанням щодо правомірності своїх дій.

Зробіть висновок.

66. Фермер П. звернувся до сільської ради із заявою про викуп у нього частини земельної ділянки, в межах якої археологічною експедицією відкрите давнє поховання.

Сільський голова відмовив у задоволенні заяви, посилаючись на те, що вирішення цього питання не є його компетенцією, і рекомендував фермеру звернутися до райдержадміністрації.

Які особливості викупу земельних ділянок, у межах яких розташовані об'єкти історико-культурного призначення?

67. На Закарпатті сім'я Б. займається зеленим туризмом відповідно до чинного законодавства. Для забезпечення збільшення обсягу послуг голова сім'ї звернувся із заявою до райдержадміністрації щодо виділення земельної ділянки для створення пункту технічного обслуговування автомобілів громадян, яка розташована в межах земель рекреаційного призначення.

Який порядок надання земельних ділянок за рахунок земель рекреаційного призначення?

68. У межах заповідника розпорядженням райдержадміністрації працівникам заповідника були надані в 1980 р. службові земельні наділи. У зв'язку з прийняттям чинного Земельного кодексу України право користування такими земельними ділянками припинено. У рішенні райдержадміністрації з цього приводу зазначено, що чинне земельне законодавство не виокремлює такого самостійного різновиду землекористування, як службові земельні наділи.

Як вирішити цю справу?

69. Житель України переобладнав приватний будинок, розташований на приватній земельній ділянці в межах земель рекреаційного призначення, на будинок відпочинку сімейного типу.

Під час укладення з громадянином Росії договору купівлі-продажу цього переобладнаного будинку нотаріус порекомендував українцю укласти договір оренди земельної ділянки для обслуговування будинку.

Чи правий нотаріус?

Т е м а 17. Правове регулювання користування землями водного фонду

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика земель водного фонду.
2. Правові форми використання земель водного фонду.
3. Обмеження права користування землями водного фонду.

70. Прокурор подав позов до суду в інтересах райдержадміністрації на ТОВ “Акварена” про повернення самовільно зайнятої земельної ділянки та приведення її у стан, придатний до подальшого використання.

При перевірці прокуратурою було встановлено, що в межах водоохоронної зони відповідач самовільно зайняв 2 га пасовищ, чим порушив вимоги чинного земельного законодавства. Крім того, ТОВ “Акварена” на зазначеній земельній ділянці збудувало стаціонарну базу відпочинку.

Чи підлягає позов задоволенню?

71. К. уклав із райдержадміністрацією договір оренди ставка площею 2 га для рибогосподарських потреб на строк до 2017 р. Встановлюючи розмір орендної плати, райдержадміністрація взяла за основу порядок визначення орендної плати за земельну ділянку, вкриту водою.

На думку прокурора, здійснення укладеного договору оренди водного об'єкта можливе лише за умови укладення договору оренди і земельної ділянки, прилеглої до ставка.

Дати висновок.

72. Для створення штучного ставка приватному підприємцю за рішенням сільської ради в межах села передана земельна ділянка у власність.

Проте підприємець не став споруджувати водойму на цій ділянці, а продав її АТ “Золотий окунь”. Вважаючи, що придбану земельну ділянку можна частково використати під забудову, АТ почало у її межах будівництво виробничих об’єктів.

Як показала перевірка природоохоронної прокуратури, АТ почало забудову без оформлення державного акта на право приватної власності на землю.

Як вирішити цю справу?

73. Фермерське господарство «Мрія» у 2017 р. звернулось із заявою до райдержадміністрації про надання йому в оренду 3 га земель водного фонду за межами населеного пункту, на яких розташована штучна водойма (ставок) для рибогосподарських потреб. Однак фермеру було відмовлено, оскільки згідно з чинним законодавством вказані землі в оренду без водойми не надаються. Крім того, ст. 59 ЗК України передбачає передачу водойм до 3 га виключно у власність громадянам та юридичним особам, тож ФГ «Мрія» повинно звернутися із заявою про передачу водойми у власність.

Проведіть правовий аналіз відповіді райдержадміністрації.

Охарактеризуйте правове регулювання оренди водних об’єктів та земель водного фонду в сучасних умовах. Назвіть суб’єктів, що розпоряджаються водними об’єктами в Україні.

Тема 18. Правове регулювання використання земель лісгосподарського призначення

Питання для обговорення

1. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісгосподарського призначення.

2. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення.

3. Особливості використання земель лісогосподарського призначення.

74. Приватне підприємство “Клен” отримало за рішенням сільської ради в тимчасове користування земельну ділянку лісогосподарського призначення для здійснення заготівлі другорядних лісових матеріалів. Директор лісгоспу, в межах якого розташована земельна ділянка, звернувся з листом до районного прокурора, в якому просив скасувати рішення сільської ради про надання земельної ділянки. На думку директора, питання, які стосуються земель лісогосподарського призначення, мають вирішуватися органами лісового господарства.

Як вирішити цю справу?

75. Рішенням селищної ради К. було передано у власність земельну ділянку площею 0,12 га для ведення садівництва. На його підставі виготовлено технічну документацію та видано Державний акт на право власності на земельну ділянку (далі – державний акт). Проте прокурор звернувся до суду з позовом про скасування зазначеного рішення, визнання недійсним державного акта бо ця земельна ділянка на переконання прокурора є спірною, оскільки належить до земель лісогосподарського призначення та перебуває в постійному користуванні філії Тячівського лісового агропромислового господарства. Станом на час прийняття оскаржуваного рішення з постійного користування ця ділянка не вилучалася, жодних погоджень на її вилучення лісове агропромислове господарство не надавало, що підтверджується планово-картографічними матеріалами лісовпорядкування, розробленими при проведенні базового лісовпорядкування за 2014 р., і, таким чином, вказане рішення прийняте і, відповідно, державний акт виданий з порушенням вимог законодавства. Крім того, до прийняття вищезазначеного рішення та видачі державного акта спірна земельна ділянка перебувала у державній власності, і селищна рада не була наділена чинним законодавством повноваженнями щодо розпорядження нею.

Як вирішити цю справу?

76. Між райдержадміністрацією та С. укладено договір оренди земельної ділянки водного фонду площею 15,57 га (у тому числі під озером – 9,17 га, прибережна захисна смуга – 6,40 га, з яких 0,50 га – пасовища, 5 га – землі, вкриті лісовою рослинністю, 0,90 га – чагарники), що перебуває в запасі, знаходиться за межами населених пунктів сільської ради, строком на 5 р. При перевірці прокуратурою виявлено порушення вимог земельного законодавства щодо відведення райдержадміністрацією у користування на умовах оренди земель лісгосподарського призначення.

Як вирішити цю справу?

Тема 19. Правове регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Питання для обговорення

(колоквіум)

1. Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

2. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

3. СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСІХ ТЕМ

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Офіц. вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.

Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.05.2011 р. № 6 зі змінами від 29.05.2013 р. № 8 // Вісн. госп. судочинства. – 2011. – № 3. – Ст. 6.

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 16.04.2004 р. № 7 // Вісник Верхов. Суду України. – 2004. – № 6. – С. 22.

Про практику застосування судами при розгляді справ окремих норм земельного права: Лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивіл. і кримінал. справ від 27.09.2012 р. № 10-1391/0/4-12 // Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації. – 2012. – № 47. – С. 38.

Щодо розгляду земельних спорів: лист Верхов. Суду України від 29.10.2008 р. № 19-3767/0/8-08 // Мала енцикл. нотаріуса. – 2008. – № 6.

Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 31. – Ст. 246.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 1. – Ст. 2.

Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003 р. № 1345-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 209.

Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 60. – Ст. 2405.

Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1432.

Про державну експертизу землепорядної документації: Закон України від 17.06.2004 р. № 1808-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 38. – Ст. 471.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 30. – Ст. 1993.

Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 25. – Ст. 1178.

Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 1. – Ст. 1.

Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду: Закон України від 22 грудня 2006 року № 525-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 10. – Ст. 88.

Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 6. – Ст. 2000.

Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах: Закон України від 17.03.2011 р. № 3159-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 28. – Ст. 1153.

Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. № 1211-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 44. – Ст. 2288.

Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1431.

Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 229.

Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон

України від 05.06.2003 р. № 899-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 314.

Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 34. – Ст. 343.

Концепція державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2009 р. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 51. – Ст. 1760.

Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 413 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 51. – Ст. 1569.

Порядок реалізації пілотного проекту рекультивації земель лісгосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину: постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.201 р. № 1063 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 16. – Ст. 465.

Про визначення розміру збитків, завданих унаслідок непроведення робіт з рекультивації порушених земель: постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1098 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 98. – Ст. 3236.

Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 7. – Ст. 164.

Про деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. № 466 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 34. – Ст. 1404.

Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного заняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 55. – Ст. 2221.

Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 31. – Ст. 1265.

Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 15. – Ст. 544.

Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 р. № 557 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 28. – Ст. 1631.

Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок: наказ Держкомзему України від 04.01.2005 р. № 1 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 4. – Ст. 236.

Про затвердження Порядку користування землями водного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.1996 р. № 502 // Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/502-96-п>. – Заголовок з екрана.

Про затвердження Порядку надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, їх склад та зміст: наказ Мінрегіона України від 07.07.2011 р. № 109 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 2393.

Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації: постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 548 // Офіц. Вісн. України. – 2011. – № 40. – Ст. 1642.

Про затвердження Порядку розроблення містобудівної документації: наказ Мінрегіонбуду України від 16.11.2011 р. № 290 // Офіц. Вісн. України. – 2011. – № 100. – Стор. 215.

Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України: наказ Мінбуда України від 10.04.2006 р. № 105 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 31. – Ст. 2276.

Про інформаційну взаємодію органу, що здійснює ведення Державного земельного кадастру та органу державної реєстрації прав: постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2012 р. № 118 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 89. – Ст. 3598.

Про містобудівний кадастр: постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 559 // Офіц. Вісн. України. – 2011. – № 41. – Стор. 55.

Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Про порядок викупу земельних ділянок громадянами (понад норму, яка приватизується безкоштовно) для ведення фермерського або особистого підсобного господарства: постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2000 р. № 118 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 4. – Ст. 112.

Про порядок обміну інформацією між містобудівним та державним земельним кадастрами: постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. за № 556 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 41. – Ст. 1670.

Про реалізацію пілотного проекту щодо проведення моніторингу земельних відносин та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 р. № 639 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 70. – Ст. 2123.

Стратегія удосконалення механізму управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 7.06.2017 р. № 413 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 51. – Ст. 1569.

Земельне право України : навч. посіб. / [І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.]; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Одеса: Юрид. літ., 2017. – 588 с.

Земельне право: підручник / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордєєв та ін.; за ред. М. В. Шульги. – Харків: Право, 2013. – 520 с.

Земельне право: запитання та відповіді: навч. посіб. / В. І. Гордєєв, В. П. Жушман, І. В. Ігнатенко та ін.; за ред. М. В. Шульги. – Харків.: Одиссей, 2014. – 288 с.

Мірошниченко А. М. Земельне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закладів. – Київ: Алерта ; ЦУЛ, 2013. – 512 с.

Мірошниченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. – Київ: Алерта; Центр учбової літ., 2011. – 520 с.

Бурцев О. В. Правові засади вирішення межових земельних спорів: монографія / за заг. ред. М. В. Шульги. – Харків.: Друк. Мадрид, 2017. – 196 с.

Вовк Ю. А. Вибрані праці / Вовк Юліан Олександрович; упоряд.: А. П. Гетьман, М. В. Шульга; відп. ред. М. В. Шульга. – Харків.: Юрайт, 2013. – 704 с.

Даниленко Б. В. Еколого-правове забезпечення сталого сільськогосподарського землекористування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2012. – 19 с.

Земельні спори: правові засади вирішення: навч. посіб. / А. В. Котелевець, Л. В. Лейба, М. В. Шульга; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Федорко, 2014. – 214 с.

Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: монографія / І. В. Ігнатенко; під заг. ред. проф. М. В. Шульги. – Харків: Фінарт, 2014. – 274 с.

Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія / І. І. Каракаш. – Одеса: Юрид. літ., 2017. – 436 с.

Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: монографія / Т. О. Коваленко. – Київ: Правова єдність, 2017. – 672 с.

Коваленко Т. О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні: монографія /

Т. О. Коваленко. – Київ: вид.-поліграф. центр «Київський університет»; Юрінком Інтер, 2013. – 632 с.

Конишева О. В. Правове забезпечення запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 20 с.

Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. О. Костенко; наук. кер. М. В. Шульга; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Б. в., 2015. – 183 с.

Костяшкін І. О. Право загального землекористування громадян: монографія; Хмельниць. ун-т упр. та права / І. О. Костяшкін. – Хмельницький: Вид-во Хмельниць. ун-ту упр. та права, 2010. – 148 с.

Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія / П. Ф. Кулинич. – Київ: Логос, 2011. – 688 с.

Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення: монографія / за ред. М. В. Шульги. – Харків: Право, 2007. – 160 с.

Лісова Т. В. Правове забезпечення землеустрою в Україні: монографія / Т. В. Лісова. – Харків.: ЗАТ «Харків. Друкарня №16». – 2005. – 168 с.

Лисанец О. С. Земельно-правовые основы огородничества граждан: монография / О. С. Лисанец. – Харків : ФИНН, 2011. – 176 с.

Мельник Н. О. Правові засади відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва: монографія / Н. О. Мельник. – Харків: Право, 2016. – 184 с.

Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: монографія / А. М. Мірошніченко. – Київ: Алерта: КНТ: ЦУЛ, 2009. – 268 с.

Мозальова М. В. Правові засади моніторингу ґрунтів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2011. – 20 с.

Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія / В. В. Носік. – Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред.: А. П. Гетьмана, В. Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Харків: Право, 2012. – 448 с.

Санніков Д. В. Особливості використання і охорони земельних ділянок для садівництва громадян: монографія / під заг. ред. М. В. Шульги. – Харків: Вид-во «ФІНН», 2010, – 160 с.

Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / В. Д. Сидор. – Київ.: Юрид. думка, 2011. – 312 с.

Сидоренко В. В. Правові наслідки самовільного зайняття земельних ділянок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. В. Сидоренко; кер. роботи М. В. Шульга ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.

Хомінець С. В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів : монографія / С. В. Хомінець; під заг. ред. М. В. Шульги. – Харків: Фінарт, 2015. – 169 с.

Федчишин Д. В. Правове забезпечення використання та охорони земель громадської забудови: монографія / Д. В. Федчишин; під заг. ред. проф. М. В. Шульги. – Харків: Фінарт, 2015. – 248 с.

Філюк П. Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: монографія / П. Т. Філюк. – Харків.: Право, 2012. – 192 с.

ЗМІСТ

Вступ	3
Програма навчальної дисципліни ”Земельне право України”	6
Завдання до практичних занять та самостійної роботи	10
Список нормативно-правових актів та літератури	49

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Харків
2017

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЗАВДАННЯ

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

для студентів денної форми навчання

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії (протокол № 12 від 15.12.20017 р.).

У к л а д а ч і: М. В. Шульга,
І. В. Ігнатенко,
Д. В. Санніков,
В. І. Гордєєв,
Л. В. Лейба,
Т. В. Лісова,
О. С. Лисанець,
С. В. Хомінець,
С. В. Шарапова

Завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Земельне право України» для студентів денної форми навчання / уклад.: М. В. Шульга, І. В. Ігнатенко, Д. В. Санніков та ін. – Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. – 66 с.

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017

Навчальне видання

ЗАВДАННЯ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

для студентів денної форми навчання

У к л а д а ч і: ШУЛЬГА Михайло Васильович,
ІГНАТЕНКО Ірина Володимирівна,
САННІКОВ Дмитро Валерійович,
ГОРДСЄВ Володимир Іванович,
ЛЕЙБА Людмила Василівна,
ЛІСОВА Тетяна Вікторівна,
ЛИСАНЕЦЬ Олег Станіславович,
ХОМІНЕЦЬ Світлана Володимирівна,
ШАРАПОВА Світлана Володимирівна

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – вид поза аудиторної роботи студента навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу.

Під час самостійної роботи студент повинен самостійно опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на практичні заняття.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекції;
- виконання домашніх завдань;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- складання конспектів тем, що виносяться для самостійного вивчення;
- підготовка до контрольних навчальних заходів.

Навчальне видання

Електронне видання

ЗАВДАННЯ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

для студентів денної форми навчання

У к л а д а ч і: ШУЛЬГА Михайло Васильович,
ІГНАТЕНКО Ірина Володимирівна,
САННИКОВ Дмитро Валерійович,
ГОРДСЄВ Володимир Іванович,
ЛЕЙБА Людмила Василівна,
ЛІСОВА Тетяна Вікторівна,
ЛИСАНЕЦЬ Олег Станіславович,
ХОМІНЕЦЬ Світлана Володимирівна,
ШАРАПОВА Світлана Володимирівна,
МЕЛЬНИК Наталія Олександрівна

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *О. І. Борисенко*

Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*